

Uudised

Hea klient!

Oleme viimastel aastatel sarnaselt muu maailmaga tegelenud palju sellega, et laborisse saabuvast piimaproovist oleks võimalik määrata enam kui traditsioonilised jõudluskontrolli näitajad (rasv, valk, SRA ja karbamiid). Täna määrame piimast veel BHBd ja ka seda, kas lehm on tiine, piima kvaliteedist rääkides veel mastiidi tekitajaid ja ka seda, millised bakteritüved põhjustavad farmis kõrget bakterite üldarvu ehk kokkuvõttes, millele tuleks tähelepanu pöörata, et piima kvaliteet oleks parem. Nende teenuste olemuse paremaks selgitamiseks oleme korraldanud ka mitmeid koolitusi, kus mõned aastad tagasi ühel koolitusel toodi välja mõtteid, et nii mõnigi tootja rahuldub sellega, kui tema piima kvaliteet jääb napilt alla nõutud piirmäära. Kuid sellise mõtteviisi või käitumismudeli oht on alati see, et iga väikene tõus maksab valusalt kätte.

See sõnavõtt meenus mulle, kui mõni aeg tagasi kuulutas Tiit Niilo, et Nopri talu eesmärgiks on hakata tootma Eesti puhtaimat piima ning Nopril on selleks seatud ka väga selged numbrilised eesmärgid. Kuna tegu on ettevõttega, kes valmistab ka piimatootmeid oma farmis toodetud piimast, siis loomulikult on siin tegu pisut ka turundusliku eesmärgiga, kuid kindlasti on see suur väljakutse.

Mul on hea meel, et puhtaima piima tootmise meeskonda kutsuti ka Eesti Põllumajandusloomade Jõudluskontrolli AS ning kindlasti oleme valmis kaasa aitama oma nõu ja jõuga selle eesmärgi täitmisele. Kes aga soovib Nopri talu puhtaima piima kohta rohkem lugeda, siis kõik on avalik: www.nopri.ee/eesti-puhtaim-piim/.

Omalt poolt soovime kõigile puhta piima tootjatele jõudu ja jaksu!

Kaivo Ilves
Eesti Põllumajandusloomade
Jõudluskontrolli ASi juhataja

EPJ osales põllumajanduse aastanäitusel

EPJ osales Eesti Põllumajanduse Aastanäitusel 2019, mille korraldas Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda 31. oktoobrist 1. novembrini Eesti Rahva Muuseumis.

EPJ oli näitusel esindatud oma stendiga ja võõrustas kõiki huvilisi, kes sealt läbi astusid ja soovisid rohkem teada saada jõudluskontrollist. Aastanäituse teisel päeval korraldas EPJ seminari “40 ml piima – kulust tuluks!”, kus EPJ juhataja Kaivo Ilves ja väliteenistuse osakonna juhataja Aire Pentjärv jagasid teadmisi jõudluskontrollist teise nurga alt ehk rääkisid jõudluskontrollist saadava info kasutamisest ja probleemidest. Seminaril osalejad said lihtsa vastuse nii mõnelegi keerukale küsimusele ja mõtteainet tulevikutegemisteks.

Lisaks seminaril esinejatele tutvustasid näitusel EPJ tegemisi veel väliteenistuse osakonna jõudluskontrolli spetsialistid Maila Kirs ja Merle Lillik.

Sõratervise infoplakat ja veiste teenusteketas

EPJ andis välja ICARi sõratervise infoplakati ja nn teenusteketta.

ICARi (rahvusvaheline jõudluskontrolli komitee) sõratervise infoplakat on A1 mõõdus PVC-kangast plakat laudas seinale riputamiseks. Plakatil on fotod veiste sõrahaigustest ning kahtluse korral võib see aidada diagnoosi kinnitada.

Teenusteketas sisaldab abiinfot sigimisandmete ja mastiidi kohta. Ketta ühel poolel on sigimiskalender, kust saab vaadata lehma soovitava kinnijätuaaja ning oodatava poegimisaja vastavalt seemenduse kuupäevale. Samuti on sellel küljel soovitatavad ajavahemikud, millal EPJ teenuse “Tiinuse test piimast” abil kontrollida looma tiinust. Kalendri teisel poolel on Mastiit 16 abil määratavad mastiidetkitajad ja näpunäited, kuidas neid ennetada ja tõrjuda.

Plakatit ja ketast saab maakonna jõudluskontrolli spetsialistilt ja EPJ peamajast Tartus.

Eesti punase tõu rekord uuenes

Eesti punase tõu piimatoodangu rekord uuenes – ASi Tartu Agro lehm Marelle (nr EE 15660923) ületas septembris punase tõu laktatsiooni (lehma toodang arvestatuna poegimisest kuni 305. päevani) parima tulemuse, mis oli pikalt olnud Kõljala Põllumajandusliku OÜ lehm Miilase käes.

Uus rekord on 18 290 kg, millega ületati eelmine tulemus 101 kg-ga. Uus rekord saavutati lehma neljandal laktatsioonil, rekordiomanik Marelle on pulli Maximo-Red ET järeltulija.

Ülevaadet piimatoodangu rekorditest näeb EPJ kodulehel piimaveiste statistika tabelis “Rekordlehmad läbi aegade”.

Muudeti sigade geneetilise hindamise metoodikat

Uus metoodika sigade geneetiliseks hindamiseks rakendus 28. augustil, millega seoses oli palju uuendusi nii tulemuste avalikustamisel kui ka Possu programmis.

Muudatustest andsid EPJ töötajad põhjaliku ülevaate Eesti Tõusigade Aretusühistu nõukogu liikmetele Viljandis ning farmide jõudlusandmete kogujatele Järva ja Saare maakonna infopäevadel.

Lihaveiste piloothindamine Interbeefis

ETKÜ avaldas soovi liituda lihaveiste rahvusvahelise hindamisega Interbeef, millega seoses EPJ on alatanud osalemise Interbeefi piloothindamises. Piloothindamine otsustati läbi viia kahe tõuga (aberdiin-angus ja limusiin), et selgitada välja Eesti osalemise otstarbekus.

EPJ-poolsed ettevalmistused on tehtud ja kui Interbull ja Interbeef saavutavad kokkuleppe korralduslikes küsimustes, saab EPJ siseneda piloothindamise projekti.

Possus muutus osaaretusväärtuste kuvamine

Seoses sigade geneetilise hindamise muutustega ja viljakustunnuste lisandumisega lisandusid osadele trükistele ka nende tunnuste osaaretusväärtused.

Mitmed Possu kasutajad on märganud, et tunnuste osaaretusväärtused on muutunud positiivsetest ja negatiivsetest väärtustest suurteks numbriteks – suhtelisteks aretusväärtusteks.

Aretusväärtused on viidud ühtsele skaalale, kus keskmiseks on 100 ja tulemused jaotuvad 64st kuni 136ni. “Saja skaalale” viidud aretusväärtuste puhul saab võrrelda mitmeid erinevaid tunnuseid korraga – saab lihtsalt määrata, milline osaaretusväärtus on karjas nõrgem ja vajaks valiku abil suunamist. Kui seotakse mitut tunnust ja tunnustele on antud erinev kaal, on tegu selektsiooniindeksiga (KSAV, JSAV, VSAV). Ka siin kasutame keskmise väärtusena 100.

Kuidas “sajale viidud” numbreid kasutada? Mis on hea, mis halb? Üldine reegel on: sajast väiksem aretusväärtus on hinnatavate tõugude keskmistest väiksem väärtus ja sajast suurem väärtus on suurem ehk see on soovitud suund.

Karjasisest valikut teostades saab lähtuda koond-üldaretusväärtusest KSAVst, kus on nii liha- kui ka taastootmisjõudlus arvesse võetud. Lihajõudluse osas parimate sigade valikul tuleb vaadata JSAV väärtust, viljakuse puhul aga VSAV väärtust.

Possus hõlbustab valikut sorteerimine ja näitaja võrdlemine keskmise väärtusega kokkuvõtteal.

Seakasvataja ees on küsimused: kuidas jaotuvad sead minu karjas? Kas need, kes jäid lõppu, peaks jääma karja edasi või võtta karja põlvnemisindeksi abil uued nooremised?

Emiste tootmisse sobivuse analüüsi on soovitatav alustada indeksist KSAV ja lisainfona kasutada osaaretusväärtusi.

KSAVi kasutades leiame kiiremini emised, kelle karjast väljaviimise peale hakata mõtlema. Emiste selekteerimise lihtsustamiseks on Possu trükist “Emiste nimekiri AV-de ja indeksitega” täiendatud uute parameetrite ja filtritega.

Liia Taaler
geneetilise hindamise spetsialist

Viljakustunnuste päritavused ja geneetilised korrelatsioonid

Tuletame meelde viljakuse hindamisel kasutatavate tunnuste päritavusi ja omavahelisi seoseid.

Päritavuskoefitsient näitab tunnuse vanemloomadelt järglastele pärandatava **päriliku muutlikkuse osa** kogu muutlikkusest antud keskkonnatingimustes ehk jõudluskontrolli tegevates farmides **Eesti sigadel**. Päritavuskoefitsiendi jaotus on nullist üheni.

Kõik viljakuse tunnused on nõrgalt päritavad ($h^2 < 0,3$).

Tunnus	Päritavuskoefitsient h^2
Elusalt sündinud põrsaste arv pesakonnas (esp/psk)	0,12
Surnult sündinud põrsaste arv pesakonnas (ssp/psk)	0,05
Hukkunud imikpõrsaste arv pesakonnas (hip/psk)	0,06
Poegimisvahemik päevades (pgv)	0,02
Nisade arv kokku testimisel (nisad)	0,27

Võrreldes tunnuseid omavahel näeme, et nisade arv pärandub teistest natuke paremini ning elusalt sündinud põrsaste arvu puhul on 12% muutlikkusest geneetiliselt määratud (võttes aluseks Eesti hinnatavate tõugude jõudluskontrolli andmed).

Poegimisvahemiku variatsioon on suures osas põhjustatud keskkonnast ehk söötmisest, pidamisest ning geenide poolt on põhjustatud 2% muutlikkusest ehk variatsioonist.

Ssp, hip ja pgv on kaasatud mudelisse vaatamata nende nõrgale päritavusele, et need tunnused aitaksid aretada emist, kel oleks rohkem põrsaid ning poegimisvahemik oleks optimaalse pikkusega.

Tunnuste vahel on geneetilised seosed (korrelatsioonid), nad mõjutavad mõjutavad üksteist positiivselt või negatiivselt.

Geneetilised korrelatsioonid r_G

	ssp/psk	hip/psk	pgv	nisad
esp/psk	0,225	0,422	-0,146	0,069
ssp/psk		0,478	-0,038	-0,036
hip/psk			-0,218	-0,217
pgv				0,078

Tunnuste vaheliste korrelatsioonide (nii fenotüübiliste kui geneetiliste) arvestamine suurendab hinnatavate mõjude täpsust ning antav hinnang on täpsem.

Tunnustevaheline geneetiline seos on nõrk kui $r_G < 0,3$ ja keskmine kui $0,3 < r_G < 0,7$ ning tugev kui $r_G > 0,7$.

Korrelatsioonidest nähtub, et suurem elusalt sündinud põrsaste arv pesakonnas võib põhjustada suurema surnultsündide arvu ning mõjutab keskmiselt imikpõrsaste hukkumist (on potentsiaal saada suuremaid pesakondi, kuid põrsaste elujõud on väiksem).

Suurema nisade arvuga emistel võib olla rohkem elusaid põrsaid, vähem surnultsünnide ja hukkumisi ning pikem poegimisvahemik (suurte pesakondadega emised taastuvad kauem, aga ellu jääb rohkem põrsaid).

Liia Taaler

Possu uuendused

Geneetilise hindamise meetodika muutmisest ja seakasvatajate soovidest tulenevad täiendused Possu programmis.

Igapäevaste kasutajate soovil ja hindamismetoodika muutmisest tingituna lisati 31 trükisele uusi parameetreid või näitajaid. Muudatusi tehti nii sea kaartidele, sea aknasse, trükistele ja lisaks ka EPJ kodulehel avaldatavatele ETSAÜ kultide trükistele. Järgnevalt ülevaade täiendatud trükistest Possu kataloogide kaupa:

1. KARJA ÜLEVAADE

a. Põhikarja ülevaade tõugude kaupa; b. Karja loomade põhi-andmed; c. Emiste päring; d. Emikud; e. Kultide põhiandmed.

2. TÖÖPLAANID

a. Ümberindluste tööplaan; b. Paaridevalik.

3. LOOMADE LIKUMINE

a. Tõuloomade müügi saateleht; b. Inventuur.

4. TESTIMINE

a. Testitud loomad; b. Testitud loomade keskmised tulemused perioodis.

5. STATISTIKA

a. Analüüs seemenduste kohta; b. Pesakonna andmed perioodis; c. Analüüs seemendustehnikule; d. Emiste hinnang (staatus, tõug); e. Emise järglaste aretusväärtused; f. Emise järglaste karjatesti andmed; g. Kuldi järglaste aretusväärtused; h. Kuldi järglaste karjatesti andmed; i. Emiste nimekiri AV-de ja indeksitega.

6. VETERINAARIA ja SÖÖTMINE, VARIA kataloogi muudatusi ei tehtud

7. SPERMA KOGUMINE (Seemendusjaama Possu)

EPJ kodulehel uuendati järgmisi trükiseid: ETSAÜ kultide üldaretusväärtused; ETSAÜ kultide efektiivsus; ETSAÜ kultide tütarde viljakus; ETSAÜ kultide järglaste lihajõudlus; Farmides testitud noorloomade paremik.

Paljud lisandunud näitajad tulenevad geneetilise hindamise meetodika muutmisest, vastavalt millele lisandus viljakuse hindamise senisele ühele näitajale (elusalt sündinud põrsaste arv) neli uut taastootmisnäitajat (surnultsündinud põrsaste arv, hukkunud imikpõrsaste arv, poegimisvahemik ja nisade arv kokku). Possu trükistel on need leitavad osaaretusväärtustena (SAVesp, SAVssp, SAVhip, SAVpgv, SAVnisa). Kõik nimetatud osaaretusväärtused koonduvad viljakuse üldindeksi VSAV alla. Trükistele lisandus ka koondindeks (KSAV), millest 40% tuleneb lihajõudlusest (JSAV) ja 60% viljakusest (VSAV).

Ülejäänud täiendused Possus on seotud mõne näitaja lisamisega trükisele, parameetrite muutmise või uue lisamisega. Kõige olulisemad näitajad lisandusid trükistele “Analüüs seemenduste kohta” ja “Analüüs seemendustehnikule”. Mõlemad trükised annavad nüüd võimaluse võrrelda noor- ja vanaemise pesakondades elusalt sündinud ja võõrutatud põrsaste arvu. Tunduvalt ülevaatlikumaks muutis sama trükise pärast seemendust väljaläinud emiste arvu lisamine. Paaridevalik on muutunud informatiivsemaks sinna lisandunud uue parameetri (kuldi tõug) ja uue näitaja (järglaste nisade arv) tõttu. Mitmetel emiste trükistel (emiste hinnang staatus, tõug, emiste päring) on asendatud senine parameeter (poegimiskordi kuni) poegimiskordade vahemikuga. Samal põhimõttel on lisatud uusi parameetreid emiste selekteerimiseks viljakuse ja jõudluse aretusväärtuste vahemiku järgi nagu nt trükistel “Emiste nimekiri AV-de ja indeksitega”, “Karja loomade põhiandmed”.

Külli Kersten

sigade jõudluskontrolli juht

Muumiad viljakuse arvestusse

Eesti Tõusigade Aretusühistu (ETSAÜ) esitas ametliku soovi hakata mumifitseerunud looteid (muumiaid) arvutama kokku sündinud põrsaste arvu hulka. Senini on selles numbris kajastunud elusalt ja surnult sündinud põrsad.

Enne muudatust on vajalik ebaloogilisena tunduvad andmed kontrollida ja vajadusel Possus parandada. Muumiate arv pesakonnas kõigub suurtes piirides – 2019. aastal sisestatud andmete põhjal jääb see vahemikku 0–24. Viies pesakonnas on muumiaid registreeritud üle 10.

Täpsustamiseks saadeti viieteiskümnele farmile kontrollimiseks sellised pesakonnad, kus muumiaid oli 3–24. Tagasiside farmidest on positiivne, sest enamus sisestatud andmetest on õiged ja parandamist vajas vaid mõni üksik kirje. Andmeid analüüsides tekib hoopiski küsimus, kas kõik muumiad ikka sisestatakse Possusse. Käesoleval aastal sündinud pesakondadest enamusel (84%) ei ole EPJ andmebaasis ühegi muumiat. Kas seda võib uskuda või on see tegemata töö? Võrreldes farmide lõikes muumiate keskmist arvu pesakonnas, jääb see vahemikku 0–0,5 ja jõudluskontrollis olevatest farmidest ei registreerita muumiaid kuues farmis. Sellele aga tasuks mõelda, et saada kasulikku teavet farmi paremaks majandamiseks ja loomade tervise objektiivseks hindamiseks.

Muumiate korrektne sisestamine annab infot ka mitmete haiguste esinemise kohta, mistõttu on oluline eristada surnult sündinud põrsast mumifitseerunud lootest. Põhjalikku lisateavet nende eristamiseks saab ETSAÜ konsulentidelt, kellel on piltidega illustreeritud häid materjale. Lühidalt seletades tekivad muumiad enamasti tiinuse esimeses pooles ja muutuvad vedeliku kaotuse tõttu pruuniks, tiinuse lõpus hukkunud loodete silmad on aga auku vajunud või silma sarvkest on muutunud hägusaks. Poegimisprotsessis hukkunud ja surnult sündinud põrsal nimetatud tunnuseid ei esine.

ETSAÜ soovitud muudatus viiakse sisse esimesena EPJ andmebaasi põhjal koostatud statistilistesse analüüsidesse, seejärel Possu programmi. Seega peab tulevikus arvestama, et kokku sündinud põrsaste arv (KSP) kajastub lisaks senisele elusalt (ESP) ja surnult sündinud põrsaste (SSP) arvule ka muumiate arv.

Külli Kersten

Tähelepanu

Lähenemas on jälle aeg, mil ETSAÜ küsib sigade arvusid jõudluskontrollis olevate farmide lõikes, seega tuletame meelde, et 1. detsembril peavad Possus olema täpselt samad emikud, emised ja kuldid, kes laudaski. See eeldab kõigi andmete sisestamist ja EPJ andmebaasi edastamist. Sigade arvu erinevus Possu ja andmebaasi vahel tekib sellest, et kõik andmed ei ole õigeaegselt sisestatud. Enamasti on põhjuseks mõnele novembris karja tulnud või välja läinud emisele ununenud sisestamata kuupäev ja seda tehakse hilinemisega pärast nimekirjade esitamist ETSAÜ-le.

Kui osa sündmusi jääb aasta lõpus Possusse sisestamata, siis ei ole neid ka andmebaasis, mis omakorda tekitab küsimusi erinevuste kohta farmidele saadetasv aasta kokkuvõttes ja Possus. Et tulemused kokkuvõtetel ühtiksid, on aasta lõpus eriti oluline kontrollida, kas kõik toimunud sündmused on Possusse sisestatud.

Parimad emised

Suurima viljakusega emiste nimekiri annab ülevaate, mitu korda on Eesti parimad emised elu jooksul poeginud ja mitu põrsast on neil selle ajaga elusalt sündinud. Tipus on eesti suurt valget tõugu (Y) ja eesti maatõugu (L) ristandemised, kellelt saadud põrsaste arv jääb vahemikku 145–169, kuue parima puhtatõulise emise näitaja on vahemikus 127–151. Rekordemiselt on saadud 13 poegimiskorraga 169 põrsast ja võõrutati 136 põrsast; järgneb emis, kellelt saadi 162 põrsast 14 poegimisega. Kolmanda koha emis on poeginud 11 korda ja põrsaid on tal sündinud 153.

Karjasolevate emiste eluaja viljakuse TOP3 tõugude kaupa

Tõug	Emise registri-number	Elusalt sündinud põrsaid	Poegimis-kordi
L	502-172-15	151	10
L	928-2901-15	149	9
L	1020-1167-15	132	9
Y	630-711-13	144	13
Y	630-690-13	141	13
Y	630-699-13	127	12
LxY	630-639-13	162	14
LxY	630-650-13	150	13
LxY	630-719-13	145	13
YxL	1020-2889-13	169	13
YxL	1020-3005-14	153	11
YxL	1985-3242-15	150	9

L- Eesti maatõug Y - Eesti suur valge

Paljud nõustajad soovivad emist kasutada kuuenda pesakonnani, mis on üldjuhul optimaalseks poegimiskordade arvuks. Pärast kuuendat pesakonda reeglina viljakus väheneb, aga paremiku kuuluvad emised on soovitusliku näitaja ületanud, enamus neist isegi kahekordselt.

Kümme aastat tagasi olid parima eluaja viljakusega samuti ristandemised. Praegu

saadakse puhtatõulistelt emistelt elu jooksul rohkem põrsaid kui kümme aastat tagasi, mis on hästi korraldatud aretustöö tulemus.

Külli Kersten, Liia Taaler

Üliõpilased tutvusid sigade jõudluskontrolliga

Maaülikooli loomakasvatuse magistriõppe tudengid käisid septembris EPJs ja said Külli Kerstenilt ülevaate sigade jõudluskontrollist. Iseseisvaks tegelemiseks ja katsetamiseks said nad ka Possu koopia.

Muhedat ehk “Tahan oma raha tagasi!”

Nii nagu valdav osa ettevõteteid, oleme ka meie kokku puutunud võlgade ja võlglastega. Siin väike väljavõte klientide lõbusamate vastustest, mille on kokku kogunud meie raamatupidaja.

“Vaatan, mis teha annab. Muretsen rohkem sinu (s.t jõudluskontrolli spetsialisti) pärast, et mis saab, kui ma ei maksa.”

“Maksan, maksan – aeg lendab nii kiiresti, ei saa arugi, et jälle võlg.”

“Raamatupidaja läks abielluma, kolmapäeval on tagasi, siis tegeleme maksmistega.”

“Võtan ennast kokku ja maksan.”

“Küll ma massa, kui raha saa.”

“Täna vihmane ilm, on aega arveid maksta. Teeme ära!”

“Täna ei ole aigu, homme kannan 50.”

“Maksan, aga ei tea, mis päev või kell.”

“Kiired kevadtööd, pole aega arvutis istuda.”

“Täna õhtul luban maha raiuda pika saba otsa ehk vanima arve.”

“Saada arve uuesti, mees lubas merelt õhtul maale tulla ja ära maksta.”

Tööjuubilar

IT-osakonna geneetilise hindamise spetsialist **Liia Taaler** on meil juba **15** aastat tegelenud sigade jõudluskontrolliga.

Kolleegide sõnul on Liia töökas ja asjalik, saab hakkama päringutega stiilis “vajan kohe andmeid, tähtaeg eile”. Tema abil on tehtud mitmeid uuendusi sigade jõudluskontrollis ja korraldatud ühisüritusi.

Eesti Põllumajandusloomade Jõudluskontroll

www.epj.ee
epj@epj.ee

F. Tuglase 12, 50094 Tartu linn

Piimaveiste jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762 526 3529
Harju-, Jõgeva-, Järva- ja Valgamaa klienditeenindaja	738 7751
Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu-, Viljandi- ja Võrumaa klienditeenindaja	738 7753
Hiiu-, Ida-Viru-, Lääne-Viru, Pärnu- ja Saaremaa klienditeenindaja	738 7754
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7746
Raamatupidamine	738 7769

Labor

F. R. Kreutzwaldi 46, 51006 Tartu linn

Telefon	738 7726 510 9624
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Jõudluskontrolli spetsialistid maakonnas

Harjumaa	Maila Kirs	tel 509 4675	maila.kirs@epj.ee		
Harjumaa	Ludmilla Aan	tel 516 7816	ludmilla.aan@epj.ee		
Hiiumaa	Maire Tamm	tel 5332 4204	maire.tamm@epj.ee	Mäe 2, Käina	3. K 12.00-16.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	tel 516 7816	ludmilla.aan@epj.ee		
Jõgevamaa	Ludmilla Aan	tel 516 7816	ludmilla.aan@epj.ee		
Järvamaa	Merle Lillik	tel 516 7868	merle.lillik@epj.ee	Pärnu 58 II korrus, Paide	K 9.30-13.30
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	tel 516 7816	ludmilla.aan@epj.ee	Neffi 2, Piira, Lääne-Virumaa	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	tel 509 4675	maila.kirs@epj.ee	Jaani 10 I korrus, Haapsalu	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	tel 520 6231	evi.prins@epj.ee		
Pärnumaa	Maire Tamm	tel 5332 4204	maire.tamm@epj.ee		
Pärnumaa	Maila Kirs	tel 509 4675	maila.kirs@epj.ee		
Raplamaa	Maila Kirs	tel 509 4675	maila.kirs@epj.ee	Kuusiku tee 6, Rapla	E 9.00-15.00
Saaremaa	Maire Tamm	tel 5332 4204	maire.tamm@epj.ee	Kohtu 10, Kuressaare	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	tel 516 7868	merle.lillik@epj.ee	F. Tuglase 12–215, Tartu	1. ja 3. E 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	tel 520 6231	evi.prins@epj.ee		
Viljandimaa	Merle Lillik	tel 516 7868	merle.lillik@epj.ee	Vabaduse plats 4–317, Viljandi	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	tel 520 6231	evi.prins@epj.ee	Liiva 11 II korrus, Võru	T 9.00-15.00